

СЕГА

Коалиција на младински организации

www.sega.org.mk

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ ОД
ЗАВРШНИТЕ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА КОНВЕНЦИЈАТА
ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО МАКЕДОНИЈА

ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

ОД ПРОЦЕСОТ НА ПРИБИРАЊЕ ПОДАТОЦИ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ПРЕПОРАКИТЕ ОД
ЗАВРШНИТЕ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА
ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО МАКЕДОНИЈА

Коалиција на младински организации СЕГА, Март 2012

Наслов на публикацијата:

ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

ОД ПРОЦЕСОТ НА ПРИБИРАЊЕ ПОДАТОЦИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ПРЕПОРАКИТЕ ОД
ЗАВРШНИТЕ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО МАКЕДОНИЈА

Автор:

ТОМИСЛАВ ГАЈТАНОСКИ

Едитирање:

ЗОРАН ИЛИЕСКИ

Издавач на публикацијата:

Коалиција на младински организации СЕГА, март 2012

Извршен Директор: Зоран Илиески

Дизајн и техничка подготовка:

БОРЧЕ БОЈЧЕСКИ

Содржина:

1. Листа на кратенки.....	4
2. Извршно резиме.....	5
3. Вовед.....	7
4. Методологија.....	8
5. Анализа на процесот на прибирање на податоци - параграфи од Завршните Забелешки и членови кои се однесуваат на КПД.....	9
5.1. Законодавство (параграф 8&9 од Завршните Забелешки).....	9
5.2. Координација (параграф 10&11 од Завршните Забелешки).....	13
5.3. Распределба на средства (параграф 16&17 од Завршните Забелешки).....	16
5.4. Соработка со Граѓанското општество (параграф 24 & 25 од Завршните Забелешки).....	18
5.5. Почитување на ставовите на детето (параграф 30 & 31 од Завршните Забелешки).....	20
5.6. Здравјето на адолесцентите (параграф 58 & 59; точка в&г од Завршните Забелешки).....	24
5.7. Образование, вклучително стручна подготовка и водство (65 б и 66 в& г од Завршните Забелешки).....	26
6. Специфични препораки.....	30
7. За Коалиција СЕГА.....	32
8. Библиографија.....	33

1. Листа на кратенки

НКПД	-	Национална Комисија за Правата на Детето
ЕЛС	-	Единица на Локална Самоуправа
КПД	-	Конвенција за правата на детето
МОН	-	Министерство за образование и наука
БРО	-	Биро за Развој на Образованието
НАП	-	Национален Акционен План за правата на детето
ЛАП	-	Локален Акционен План за правата на детето
НВО	-	Невладина Организација
ООН	-	Организација на Обединетите Нации

2. Извршно резиме

Според препораките во Завршните Забелешки (Concluding Observations, 2010) во однос на делот Координација нема значително подобрување во имплементирањето на детските права. Специфично, не постои значајно подобрување во работата на Националната комисија. Единствената поголема промена која настана е проширувањето на членството на НВОи во Комисијата од 2 на 4 НВОи, добивањето право на глас како и проширувањето на надлежностите на Комисијата за мониторинг на Факултативните протоколи кон КПД. Други значајни напредувања не може да бидат забележани воглавно поради малиот број на состаноци организирани од Комисијата. Кога станува збор за соработката на Националната Комисија со граѓанското општество за развој на законска регулатива која се однесува на детските права важно е да се нагласи основниот првичен напредок – одлуката за вклучување на поголем број НВОи во Комисијата. Сепак, самиот процес е многу бавен со големо временско растојание помеѓу одлуката за проширување на Комисијата и финалната верификација.

Одговорните институции за развој на законските регулативи кои се однесуваат на детски права, до крајот на 2011 година сеуште немаа адаптирани или модифицирани законски документи по однос на Завршните забелешки. Не постои специфична база на податоци на НВОи кои се консултирани од страна на институциите за примена или подготовка на специфичен закон. Граѓанските организации се консултирани ад-хок без систематска комуникација за специфични полиња. Генерално, институциите во Македонија ја консултираат канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија како најрелевантен

субјект во сите аспекти на заштита на детските права. Не постојат специфични финансиски средства за спроведување на Националниот Акционен план за правата на децата, но сите специфични активности се во состав на одговорноста на различни институции. Исто така, скоро ништо не е направено на ниво на локална политика. Владата не обезбедува никаква техничка, финансиска или поддршка со човечки ресурси за Локалните самоуправи за развој на Локален Акционен План за заштита на детските права. Само 2 од 14 локални самоуправи вклучени во процесот на прибирање податоци имаат акционен план што укажува на недостаток од напори на ЕЛС систематски да ги адресираат правата на децата на локално ниво. Исто така Центрите за Социјална работа немаат соодветни финансиски средства за успешно третирање на прашањата за правата на децата на локално ниво. Иако центрите изјавиле дека повеќето од нив имаат соодветни човечки ресурси тие мора да обезбедат детална распределба на човечките ресурси во нивните центри кои специфично ќе бидат одговорни за заштита на правата на децата. Финансиските средства за здравствено осигурување се зголемени за 2011 година во однос на 2010 година но не постои информација за ефикасноста од употребата на фондовите. Исто така, не постои информација дали постојат деца кои не се вклучени во оваа програма.

Во однос на здравствените услуги, превентивните мерки развиени од Владата се наменети за сите граѓани, без нагласување на децата и младите како најранливи категории. И покрај тоа, не постојат специјални институции со посебни сместувачки капацитети и човечки ресурси за третирање на младите луѓе корисници на алкохол и наркотични средства. Надлежноста за слични одговорности е поделена помеѓу Министерството за здравство и Министерството за труд и социјална политика.

Иако одговорните институции за образование на национално ниво вклучуваат неколку аспекти за мултикултурализмот во нивната работа, сепак може да се потенцира дека се потребни повеќе напори на локално ниво. Сепак, Министерството за образование и наука заедно со Бирото за развој на образованието објавија публикации кои ќе го подобрат меѓукултурното разбирање помеѓу децата и возрасните во секојдневниот живот во училиштата. Министерството за образование и наука промовира запишување на децата во етнички мешани училишта преку Стратегијата за интегрирано образование како и преку локалните активности. Сепак, потребно е да се направи директен контакт со децата со цел да се подобри меѓукултурниот дијалог помеѓу децата како и помеѓу нивните родители. Не постои база на податоци која го вклучува бројот на обуки за наставниците и професорите за мултикултурализам, како и бројот на обучени наставници и професори.

На локално ниво, иако постојат различни типови на детски организации во состав на училиштата, сепак не постои јасна информација за нивно функционирање во пракса. Податоци за членството и категоризирани податоци не постојат во повеќето училишта. Повеќето од децата не знаат дека се членови на такви организации. Мал дел од училиштата направиле промени во нивните статuti или други официјални документи за да обезбедат учество на децата. Некои од ЕЛС изјавија дека имаат механизми за учество на децата но нема јасни примери за тоа. Исто така, иако 6 ЕЛС имаат локални Комисии за правата на децата повеќето од нив не се функционални. Националната законска рамка не вклучува детско учество како категорија. Иако државните институции тврдат дека промовираат детско учество преку наставната програма, децата сеуште не се информирани за нивните можности за учество во процесите на донесување на одлуки во училиштата.

Препораките се однесуваат на институциите кои се одговорни за имплементација на препораките од Завршните Забелешки. На национално ниво повеќето од препораките формуирани во овој извештај се однесуваат на подобрување на работата на Националната комисија за правата на детето со цел да стекне лидерство во сите развојни процеси за правата на детето на национално ниво. Препораките за комисијата вклучуваат ефикасна соработка со граѓанските организации како и со локалните институции со цел да интегрираат локални перспективи во нивната работа. Извештајот исто така цели кон Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието за подобрување на промоцијата на детското учество и меѓукултурната димензија како и да се доближат поблиску до локалните корисници. Исто така, на национално ниво препорака е законската рамка која се однесува на децата во едукативните процеси да вклучува амандмани кои ќе го поддржат детското учество и детското здружување во училиштата.

На локално ниво Локалните Самоуправи се охрабруваат да креираат локални политики за правата на децата како и да формираат Комисии за правата на детето каде што е потребно. Исто така, се препорачува училиштата да ја подобрат комуникацијата со училишните организации како и да ги поддржат во нивното функционирање. Училиштето треба да го регулира учеството на децата во училиштето со цел да обезбеди можности и информираност на децата во донесувањето на одлуки. Центрите за социјална работа треба да го зголемат нивниот делокруг во идентификување и адресирање на проблемите на децата на локално ниво преку подобрување на комуникацијата со локалните институции.

3. Вовед

Овој извештај е дел од проектот “Мониторинг на имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето”, спроведен во периодот Септември 2011 – Март 2012 година со поддршка на канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија. Проектот беше имплементиран од главната канцеларија на Коалицијата на младински организации СЕГА и нејзините организации членки во 14 градови во Македонија. Овој проект е резултат од иницијативата на канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија за поддршка на мониторинг на имплементацијата на КПД која беше препорака во Завршните Забелешки.

Овој извештај содржи наоди кои се базирани на Завршните забелешки (Concluding Observations) од 2010 година подготвени од Комитетот за правата на детето при ООН во Женева. Извештајот исто така обезбедува обработка на собраните податоци и главни препораки за подобрување на актуелната состојба. Основни податоци за споредба со наодите во овој извештај беа користени од Алтернативниот извештај од имплементацијата на КПД во Македонија подготвен во 2009 од страна на СЕГА, Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето како и наодите вклучени во Завршните Забелешки.

Извештајот има за цел да ја анализира моменталната ситуација со имплементацијата на Завршните Забелешки од страна на одговорните институции во специфични области. Извештајот исто така ќе биде важна алатка за донесувачите на одлуки во понатамошните процеси во планирањето и имплементирањето на КПД во Македонија.

4. Методологија

Методологијата за овој процес беше развиена во периодот Април - Мај 2011. Процесот на собирање на податоци се базира на индикатори кои беа развиени врз основа на Завршните Забелешки за Македонија. Развивањето на индикаторите беше во соработка со неформалната коалиција за правата на детето предводена од НВО Меѓаши. СЕГА разви индикатори за следните параграфи од Завршните Забелешки:

- **Легислатива - параграф 8 и 9**
- **Координација – параграф 10 и 11**
- **Распределба на средства – параграф 16 и 17**
- **Соработка со граѓанското општество – параграф 24 и 25**
- **Почитување на ставовите на детето – параграф 30 и 31**
- **Здравјето на адолесцентите – параграф 58 и 59**
- **Образование, вклучително стручна подготовка и водство – параграф 65 и 66**

Овие параграфи се селектирани имајќи ги предвид основните податоци за споредба кои се дел од претходните истражувања на СЕГА или од други ресурси обезбедени од организациите членки на СЕГА. Заедничкиот развој на индикатори со Неформалната Коалиција за правата на детето обезбеди соодветно дефинирање на индикаторите со цел да се избегнат преклопувања во целокупниот процес.

Методологијата применета во овој проект вклучува неколку алатки. Прибирањето на податоци беше спроведено на две нивоа: локално теренско истражување и анализа на националната законска рамка вклучувајќи ги националните институции одговорни за спроведувањето на КПД.

СЕГА вклучи 14 градови при прибирањето податоци: Скопје, Куманово, Тетово, Гостивар, Дебар, Охрид, Струга, Ресен, Прилеп, Кавадарци, Битола, Штип, Винаца и Гевгелија. Прибирањето на податоци беше спроведено од претставници на 16 локални НВОи, членки и партнери на СЕГА. По еден локален прибирач на податоци беше селектиран од секој град со исклучок на Скопје каде СЕГА имаше тројца прибирачи на податоци. Преку обука организирана од СЕГА во јуни 2011, локалните прибирачи на податоци беа обучени за методите и начините на прибирање на податоци (обуката беше поддржана од Детската Фондација Песталоци) преку која претставниците на вклучените НВОи се стекнаа со вештини за пополнување на инструменти и извештаи. Членовите на НВО прибираа податоци во Октомври 2011 година.

Прибирањето на податоците беше направено преку структурирани прашања подготвени од страна на главната канцеларија на СЕГА врз основа на развиените индикатори. Податоците беа собирани преку директни интервјуа со претставниците на институциите опфатени со процесот. СЕГА исто така собираще податоци од легислативата и други документи кои кореспондираат со селектираните параграфи од Завршните Забелешки.

При процесот на прибирање на податоци на локално ниво СЕГА вклучи 14 ЕЛС, 14 Центри за Социјална работа, 34 основни училишта и 28 средни училишта. На национално ниво СЕГА преку структурирани прашалници го вклучи Министерството за Правда, Министерството за Труд и Социјална Политика, Министерството за Здравство, Одделението за соработка со НВО при Генералниот секретаријат на Владата, Националната Комисија за Правата на Детето, Агенција за Млади и спорт, Национална Агенција за Европски Образовни Програми и Мобилност, Биро за Развој на Образованието, Канцеларијата на Државниот Народен Правобранител и УНИЦЕФ. Исто така СЕГА ги анализираше законите за основно и средно образование, Законот за локална самоуправа и извештаите од НКПД.

Прибраните податоци беа елаборирани а споредбени податоци за нивно елаборирање беа претходните истражувања на СЕГА во наведените области. Овој извештај беше подготвен и финализиран во консултација со НВОи членки на СЕГА кои беа вклучени во процесот.

5. Анализа на процесот на прибирање на податоци - параграфи од Завршните Забелешки и членови кои се однесуваат на КПД

5.1 Законодавство (параграф 8 & 9 од Завршните Забелешки)

„Комитетот ја охрабрува државата членка да продолжи и да го заврши усогласувањето на своето законодавство со одредбите на конвенцијата и да ги преземе сите потребни регулаторни мерки за целосно спроведување и ефикасна имплементација во консултација со сите релевантни фактори вклучително и со УНИЦЕФ и пошироко учество на граѓанското општество.“

Индикатори:

- Број на закони кои треба да бидат усогласени со членовите од КПД
- Законите се хармонизирани со членовите од КПД
- Број на НВОи вклучени во процесите на усогласување на законите и нивната имплементација.
- УНИЦЕФ е консултиран од страна на Владините институции во процесот на усогласување на законите

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на закони кои треба да бидат усогласени со членовите од КПД	12	2
Број на НВОи вклучени во процесите на усогласување на законите и нивната имплементација.	3	Нема информација

Почетна состојба:¹

Во согласност со овој параграф, СЕГА има споредбени почетни податоци за развиените индикатори, најмногу од Алтернативниот извештај подготвен во 2009 година од СЕГА и анализа на официјалната законска регулатива направена во 2010 во која неколку закони се наведени, вклучувајќи го и Компаративниот Преглед на Законодавството во РМ и Конвенцијата за правата на детето. Од 2000 година, амандмани на Законот за заштита на децата беа направени во 2003, 2004, 2005 и два пати во 2008 година, како и амандмани за Законот за Семејство од 1992, 2004, двапати во 2006 и 2008 година кога беше подготвен пречистен текст.

1. Алтернативен извештај за имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Р. Македонија, Коалиција на младински организации СЕГА, Октомври 2009

Во Законот за Социјална заштита од 2006 година беа воведени амандмани во 2007 и двапати во 2008. Кривичниот законик беше усвоен во 2008, а нов Закон за социјална заштита беше усвоен во 2009. Во согласност со мерките на НАП, во 2007 година беше усвоен Законот за Малолетничка Правда но неговата примена влезе во сила во јули 2009 година. Во Законот за основно образование од 2002 година, беа додадени амандмани во 2004, а во 2008 година е спроведен новиот Закон за основно образование и законот за Средно Стручно образование од 2006 година.

Во периодот од 2000-2008 година, Народниот Правобранител на Р.М. беше вклучен според неговата официјална надлежност, но и по своја иницијатива со свои предлози за измени и дополнувања на законите кои се однесуваат на заштита на правата на децата. Според извештаите од Правобранителот, може да се заклучи дека значаен дел од препораките кои се однесуваат на еднаквоста на децата, недискриминација, еднаков пристап до образование итн. се земени во предвид и вклучени во законите. Попрецизно, според извештајот од Правобранителот за имплементација на Конвенцијата за правата на детето и протоколите од Конвенцијата од 2007 година и по интервенција од страна на Правобранителот, следните документи се дополнети или усвоени:

- Закон за заштита на децата беше усвоен
- Амандмани во Законот за семејство во однос на семејно насилство и правото на детето да одржува лични контакти со родителот со кој што тој/таа не живее
- Амандмани во Законот за здравствено осигурување се подготвени во поглед на ослободување од трошоци за здравствени услуги кои се однесуваат на децата со посебни потреби

● Извршени се измени и дополнувања во Кривичниот законик со предвидување посебно Кривично дело „Трговија со луѓе“ и воведување алтернативни мерки

● Во Законот за локална самоуправа предвидени се децата на улица како посебна социјална група на која треба да и се обезбеди заштита

● Извршени се измени на Законот за социјална заштита каде децата на улица се предвидени како посебна социјална категорија и предвидено е формирање дневни центри за деца на улица

● Извршени се измени во Законот за забрана на пушење во кои се забранува рекламирање цигари

● Извршени се измени во Законот за угостителска дејност и Законот за трговија со кои се забранува рекламирање на алкохол и продажба на алкохол и цигари на деца како и забрана за деца да влегуваат во ноќни локали

Интервенцијата во поле на едукација главно се однесува на обезбедување на бесплатно средно и основно образование, воведување на задолжително средно образование, подобрување на квалитетот на програмата преку интервенции во наставните програми и обука на наставниот кадар, поголема вклученост на родителите во процесите на донесување одлуки во училиштата, фокус на мултиетничкиот карактер на образование и образование на мајчиниот јазик.

И покрај тоа, Коалиција СЕГА ја прошири анализата во овој дел и не само што ја анализира соработката на Владата со НВОи и УНИЦЕФ, туку и соработката на институциите на локално ниво, како и соработката на заменикот Правобранител за детски права со државните институции и НВОите. Компаративниот преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето покажува дека и покрај напорите за зајакнување на нормативната и

законската рамка, имплементацијата не е на соодветно ниво имајќи го во предвид недостатокот на адекватни финансиски, човечки и технички ресурси за овие политики да се претворат во вистински акции од кои корист ќе имаат децата.²

Препораката на Комитетот за правата на детето при ООН за соработка со НВОи е прифатена и можеме да посочиме неколку НВОи кои учествувале во подготовка на планови, програми, стратегии и проекти како што се: Првата детска амбасада Меѓаши, Советот за заштита на малолетничка деликвенција, Отворена порта итн. И покрај тоа, механизмите за консултација се разликуваат од едно министерство до друго (или друго владино тело) и процесите на консултација се прават ад-хок.³

Наративен приказ на наодите

Според податоците собрани од институциите (Министерство за правда, УНИЦЕФ) вклучувајќи ја и анализата на законската регулатива и друга официјална документација во периодот Октомври - Декември 2011, СЕГА заклучи дека во Компаративниот преглед споменати се закони кои вклучуваат деца, но не постои специфичен и прецизен број за тоа колку закони треба да бидат прилагодени кон КПД. Од друга страна, Завршните забелешки не специфицираат кои закони треба да бидат прилагодени. Министерството за правда наведува дека досега не се направени промени, но се предвидени во два закони: Закон за малолетничка правда и Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик во согласност на Завршните забелешки од 2010 година.

2. Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

3. Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

1) Законот за малолетничка правда ќе ги интегрира следните препораки:

- Генерални принципи (членови 2, 3, 6 и 12 од КПД), недискриминаност (26 и 27 од Завршните Забелешки) Најдобри интереси на детето (28 и 29 од Завршните Забелешки) и почитување на ставовите на децата (30 и 31 од Завршните Забелешки)

2) Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик ќе ги вклучи следниве препораки од Комитетот за правата на детето при ООН

- Факултативен протокол кон Конвенцијата на правата на детето за трговија со деца, детска проституција и детска порнографија - Законодавство: параграф 10 и 11; постоечките кривични или казнени закони: параграф 29 и 30; јурисдикција и екстрадиција: параграф 31 и 32.

- Факултативен протокол кон Конвенцијата на правата на детето за вклученост на децата во вооружени конфликти: важечко кривично законодавство и регулатива: параграф 10, 11 и 12.

Од гореспоменатото не постои јасна информација за бројот на закони кои треба да се модифицираат во согласност со Завршните Забелешки. Покрај тоа, ниту еден закон не е усвоен или изменет во согласност со препораките во Завршните Забелешки.

Исто така не постојат информации за бројот на НВОи кои претходно биле консултирани за подготовка на законска регулатива. Министерството за Правда (кое е одговорно за подготовка на закони и други законски акти) укажува дека консултирале НВОи но дека не постои специфична информација за бројот, името и полето на делување.

За прашањата поврзани со детските права и законодавството, најконсултирана организација од страна на Владата на Македонија е канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија. Според канцеларијата на УНИЦЕФ, тие се консултирани на различни нивоа при креирање на некоја програма или законска регулатива, во зависност од темата на документот и нивото на вклученост во различни области. Во некои случаи, како што е Законот за малолетничка правда, УНИЦЕФ беше еден од лидерите на процесот. Во други случаи, како што беше развојот на Законите за основно и средно и образование, УНИЦЕФ даде свое мислење по однос на законите.

Главен заклучок:

Надлежните институции за креирање и спроведување на законски регулативи од областа на детските права до крајот на 2011 година сеуште не прилагодиле законски документи во согласност со Завршните Забелешки. Не постои посебна база на податоци на НВОи кои се консултирани од страна на институциите за специфични законски документи во различни полиња. НВОите (доколку се консултирани) се консултирани на ад-хок основа без систематска комуникација за специфични области. Најповеќе, институциите во Македонија ја консултираат Канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија како најрелевантен субјект во сите аспекти на заштита на детските права.

5.2 Координација (параграф 10&11 од Завршните Забелешки)

„Комисијата дава препорака за државата членка да се осигура дека Националната комисија за правата на детето презема водство во планирањето на политиките и поставувањето на приоритети за имплементација на Конвенцијата. Националната комисија треба да биде обезбедена со потребните човечки, технички и финансиски ресурси за да може ефективно да го извршува својот мандат. Составот и методите на работа на комисијата треба да овозможуваат доволно начини за ефективно учество на локалните самоуправи, граѓанското општество и децата. Покрај тоа, Комитетот дава препорака со која државата членка треба да го разгледа проширувањето на надлежностите на комисијата за да јасно бидат опфатени и активностите за координација, мониторинг и евалуација на имплементацијата на Факултативните протоколи кон Конвенцијата“.

Индикатори:

- Комисијата е лидер во планирањето на политики и приоритети за имплементација на КПД
- Број на членови на НКПД
- НКПД има соодветни човечки ресурси кои што ги претставуваат сите релевантни засегнати страни

- НКПД има технички ресурси потребни за регуларна и ефективна работа.
- НКПД има соодветен буџет за функционирање
- Сума на финансиски средства за работа на НКПД
- НКПД обезбедува ефективно учество на ЕЛС, граѓанското општество и децата.
- Број на ЕЛС консултирани од страна на НКПД
- Број на НВОи консултирани од страна на НКПД
- Број на деца консултирани од страна на НКПД
- Надлежноста на НКПД е проширена за координација, Мониторинг & Евалуација и имплементацијата на Факултативните Протоколи кон КПД.

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на членови на НКПД	17	19
Број на ЕЛС консултирани од страна на НКПД	Нема информација	2
Број на НВОи консултирани од страна на НКПД	Нема информација	0
Број на деца консултирани од страна на НКПД	Нема информација	0

Почетна состојба

Според одлуката на Владата за воспоставување на Националната Комисија за Правата на Детето во Република Македонија бр. 33-5885/1, од 18 септември 2007 година, објавена во Службен Весник 126/2007, Националната Комисија беше формирана со цел да ја мониторира работата за правата на децата во РМ; континуиран мониторинг на Имплементацијата на НАП за правата на децата и на Конвенцијата за Правата на Детето; по барање на Владата на РМ подготвува материјали за тематски сесии кои ќе се однесуваат на напредокот во областите кои се однесуваат на детските права и предлага годишни приоритети во согласност со НАП за правата на децата; како и да ја набљудува имплементацијата на годишните приоритети за правата на детето кои се усвоени од Владата на РМ.

Според интервјуто спроведено со Г-ѓа Светлана Гелева, Раководител во секторот за човекови права при Министерството за надворешни работи, Националната комисија е воспоставена во 2001 година како работно тело за подготовка на НАП за правата на децата. Оваа Комисија го подготви НАП но потоа Комисијата не ја продолжи својата улога, како што е наведено во извештај на државата. Понатаму, Комисијата е реформирана со гореспоменатата Одлука во 2007 година и сега стекнува улога да ја мониторира имплементацијата на НАП за правата на децата. Новиот состав на Комисијата вклучува претставници од Министерство за внатрешни работи, Министерство за правда, Министерство за надворешни работи, Министерство за финансии, Министерство за здравство, Министерство за образование и наука, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за култура, Агенција за млади и спорт, Државен Завод за Статистика, Генерален Секретаријат при Владата на РМ, Секретаријат за Европски Прашања, УНИЦЕФ и претставник од Канцеларијата на Националниот правобранител. Исто така Комисијата ја вклучува и Првата Детска Амбасада Меѓаши и Детскиот Парламент на Македонија како претставници на граѓанскиот сектор

но без право на глас. УНИЦЕФ има консултативна улога во Комисијата. Критериумите за селекција на НВОи кои учествуваат не се познати, од нејзиното формирање редовни сесии се одржуваат, но јавноста нема информации за функционалноста на Комисијата. Последниот извештај беше подготвен и предаден од страна на Комисијата до Владата на Р. Македонија на 30ти септември 2009 година.

Имајќи во предвид дека Комисијата е главно составена од номинирани претставници според нивната позиција, може да се забележи отсуството на експертиза и капацитет за работа во полето на детските права, како и за мониторинг на спроведувањето на НАП за правата на детето. Постои недостаток на информации до јавноста за специфичната работа на Комисијата. Исто така, треба да се потенцира дека вклученоста на граѓанскиот сектор во работата на Комисијата е ограничен.

Со Комисијата заседава Генералниот Секретар на Владата, а членовите на Комисијата се номинирани од министерствата и верифицирани од Владата.⁴ Комисијата доставува годишни извештаи до Владата на Македонија. Иако формирањето на ова тело беше поздравено, се уште постојат критики кои се однесуваат на мандатот како и на функционирањето. Иако комисијата функционира, таа треба целосно да ја преземе улогата на мониторинг на ситуацијата со правата на децата во државата како и поддршка за засилена имплементација на КПД. Исто така, се јавува потреба од јакнење на техничките капацитети на членовите. Ова пред сè, се однесува на разбирање на статистиките за социјалната заштита на децата, како и можност за мониторинг на законодавството кое се однесува на правата на детето.

4. Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

Наративен приказ на наодите

По парламентарните избори во Македонија (јуни 2011 година), Комисијата не беше многу активна и организира само еден состанок во периодот од Јуни -Декември 2011 година.⁵ Комисијата прифати една од препораките во Завршните Забелешки која се однесува на членството. Поконкретно, Комисијата одлучи да го зголеми бројот на НВОи од 2 на 4. Исто така, беше одлучено сите НВОи кои учествуваат во комисијата да имаат право на глас при одлучувањето. Според Владата, Комисијата избра 4 НВОи на нејзиниот последен состанок на 01 Декември 2011 година. Меѓутоа, до крајот на 2011 година одлуката сеуште беше во процес на верификација од страна на Владата. Комисијата сега ќе има 19 членови, но целосниот состав сеуште не е верификуван па така нема информација за родовата структура и етничката припадност на членовите на Комисијата.

Генералниот Секретаријат при Владата на РМ тврди дека обезбедува соодветни технички и човечки ресурси за ефективна работа на Комисијата, но специфичните одговорности за имплементација на НАП се позиционирани во различни Министерства. Според Службениот Весник на РМ бр.126 (16.10.2007), Владата усвои одлука за воспоставување на НКП со вклученост на погоре наведените институции со кои заседава генералниот секретар на Владата на Република Македонија.

Генералниот секретаријат тврди дека обезбедува соодветна техничка помош за работа на Комисијата. Од друга страна Националната Комисија нема специфичен буџет за функционирање. Според Националната Комисија, Генералниот секретаријат има финансиски ресурси за ефективна работа на Комисијата а дел од активностите на Комисијата се поддржани од УНИЦЕФ. Комисијата вклучува НВОи во нејзината работа само преку членство во Комисијата (Првата Детска

5. Комисијата одржа состанок на 01 декември 2011 година но до крајот на декември официјален извештај од состанокот не беше достапен

Амбасада Меѓаши и Детскиот Парламент). Според извештаите на Комисијата не постои вклученост на децата и ЕЛС иако преку локалното собирање на податоци ЕЛС од Прилеп и Гостивар изјавиле дека биле консултирани од НКПД. Од друга страна, Комисијата изјавила дека во нивната работа не се вклучени ЕЛС.

Комисијата на неколку состаноци разгледа различни опции за вклучување на деца во нејзината работа. Нема информација за вклучени НВОи во Извештајот од работата на Националната Комисија во 2010 година. Одредени НВОи биле вклучени во некои министерства и други институции во текот на имплементација на активности од НАП (2006-2015). Според Извештајот од работата на Националната Комисија за 2010 година, амандман на одлуката за воспоставување на НКПД е објавен во Службен Весник бр. 164 во 2010 година, со кој надлежностите на НКПД се проширени по однос на Мониторинг на имплементацијата на Факултативните Протоколи кон КПД.

Главен заклучок

Според препораките предвидени во Завршните Забелешки по однос на Координација може да се каже дека не постои значителен напредок во работата на Националната Комисија. Единствената позначителна промена која се појави е проширувањето на членството на НВОи во Комисијата од 2 на 4 членови на НВОи, правото на глас како и проширувањето на надлежностите на Комисијата за мониторинг на Факултативните Протоколи кон КПД. Друг значаен напредок не е забележан главно заради малиот број на состаноци организирани од Комисијата. Се очекува дека Комисијата ќе има зголемен обем на работа во 2012 година.

5.3 Распределба на средства (параграф 16&17 од Завршните Забелешки)

Комитетот ја охрабрува државата членка, притоа земајќи ги во предвид препораките на Комитетот кои беа усвоени по Денот на генерална дискусија во 2007 за “Ресурси за правата на детето – Одговорност на државите”, да го направи следното:

(а) Да распредели наменски средства за имплементација на НАП;

(б) Да обезбеди транспарентност во користењето на меѓународните фондови за програми во области кои се однесуваат на децата;

(в) Да обезбедува адекватни ресурси на сите општини за да им се овозможи да ги исполнуваат своите обврски во врска со планирањето, буџетирањето и имплементацијата на локалните планови и услуги за деца, во контекст на децентрализацијата;

(г) Со најголема итност на центрите за социјална работа да им се обезбедат потребните човечки, технички и финансиски ресурси за да ги обезбедуваат своите услуги во сите области во рамките на нивниот мандат; и,

(д) Да распределува адекватни средства за имплементација на 2010 Програмата за задолжително здравствено осигурување за сите граѓани со цел да се обезбеди здравствено осигурително покритие за децата кои се помеѓу најранливите делови од популацијата.

Индикатори:

- Државата распределува средства за имплементација на НАП
- Сума на финансиски средства обезбедени за имплементација на НАП
- Достапност до информации кои се однесуваат на употребата на интернационални фондови за програми за деца.
- Број на ЕЛС кои имаат усвоен Локален Акционен План за детски права
- Државата обезбедува соодветни ресурси за планирање, буџетирање и имплементација на Локалните Акциони Планови
- Износ на буџет за планирање и имплементација на ЛАП
- Број на луѓе во Центрите за социјална работа одговорни за имплементација на КПД
- ЦСР има соодветни човечки ресурси, одговорни за имплементација на КПД
- ЦСР има соодветни технички капацитети за имплементација на КПД
- ЦСР има соодветни финансиски ресурси за имплементација на КПД
- Износ на финансиски ресурси достапни до ЦСР за имплементација на КПД
- Распределени соодветни фондови за имплементација на Програмата за Задолжително здравствено осигурување за сите граѓани од 2010 година
- Обезбедено здравствено осигурување за најранливите групи на деца

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на ЕЛС кои имаат усвоен Локален Акционен План за детски права	Нема информација	2
Број на луѓе во Центрите за социјална работа одговорни за имплементација на КПД	Нема информација	35

Почетна состојба

СЕГА претходно не прибирала податоци кои се однесуваат на овие индикатори па така не постои целосна базична основа за овој параграф според Завршните Забелешки. Треба да се напомене дека според Комитетот на ООН за правата на детето секоја држава треба да ги преземе сите потребни чекори за обезбедување на максимална употреба на достапните ресурси. Дури и во случај на економска криза и рецесија, државата мора да обезбеди фондови од буџетот за успешна имплементација на барањата според КПД. Ова не се однесува само на финансиска туку и поддршка со човечки и организациски ресурси. Како што е погоре наведено, имплементацијата на законската регулатива и политиките е незадоволителна поради недостаток од соодветни човечки и финансиски ресурси. Иако има значајно зголемување на финансиски приходи од 2006 година, до денеска поради подобреното собирање на даноци,⁶ распределбата на средства за оваа цел не е видлива.

Наративен приказ на наодите

Според Владиниот буџет за 2011 година државата обезбедува фондови за активности кои се насочени кон децата преку различни институции, но не специфично за НАП. Во 2011 година Националната Комисија со поддршка на Канцеларијата на УНИЦЕФ започна со ревидирање на НАП, меѓутоа официјална информација за финализација на НАП сеуште нема. Според веб страниците на институциите кои вклучуваат детски прашања во нивната работа постојат информации за можни фондови за НВОи (како на пр. Министерството за Труд и Социјална политика, Националната агенција за европски образовни програми и мобилност и Агенцијата за млади и спорт). Но ваквите информации не се однесуваат специфично на програми и проекти за детските права, туку општо на млади и деца.

6. Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

Според активностите за правата на детето на локално ниво, може да се каже дека само 2 градови (Штип и Прилеп) од 14 вклучени во собирањето на податоци имаат Локален Акционен План (ЛАП). Државниот буџет за 2011 година не обезбедува финансиска помош за планирање и имплементација на ЛАП. ЕЛС од Штип изјави дека 400.000,00 МКД се наменети за имплементација на ЛАП но не постоеше информација за буџетот за ЛАП од Прилеп. По однос на овој параграф СЕГА исто така собираше податоци од Центрите за Социјална работа. Имајќи ги предвид човечките ресурси повеќето Центри изјавија дека имаат соодветни човечки ресурси за имплементација на КПД (само центрите од Охрид и Дебар изјавија дека немаат доволно човечки ресурси одговорни за прашања поврзани со децата). Во однос на техничките ресурси, Центрите во Скопје, Битола, Струга и Прилеп потврдија дека имаат соодветни технички ресурси за разлика од другите градови (Центрите во Гевгелија и Ресен имаат делумно соодветни технички ресурси). Повеќето Центри немаат соодветни финансиски ресурси за покривање на прашањата поврзани со работа на правата на децата. Исклучок од оваа состојба се центрите во Струга, Битола и Скопје, но не е обезбедена соодветна информација за сумата.

Имајќи го во предвид здравственото осигурување и здравствената заштита, Министерството за здравство тврди дека буџетот за програмата за Задолжително здравствено осигурување за сите граѓани во 2010 година е 129.000,00 МКД. Од 2011 година во Македонија постои посебен фонд за имплементација на програмата за целосно здравствено осигурување и здравствена заштита за граѓаните кои немаат здравствено осигурување во оваа држава чија висина е 165.000,00 МКД. Ова покажува дека постои пораст на буџетот за здравствена заштита за маргинализираните групи на деца. Понатаму, Министерството за здравство според Законот за здравствена заштита обезбедува здравствена заштита за сите

граѓани преку преземање на превентивни, дијагностичко - терапевтски и рехабилитациони мерки според принципите на достапност, рационалност и континуираност.

Главен заклучок

Националниот Акционен План за заштита на правата на детето не користи средства за имплементација, но сите специфични активности се на одговорност на разни институции. Исто така скоро ништо не е направено на ниво на локална политика. Владата не обезбедува никакви технички, финансиски или човечки ресурси за ЕЛС за развој на ЛАП. Само 2 од 14 ЕЛС имаат акциони планови кои покажуваат недостаток од напори на ЕЛС за систематско третирање на детските права на локално ниво. Исто така ЦСР немаат соодветни финансии за успешно решавање на прашањата поврзани со правата на детето на локално ниво. Иако повеќето центри изјавија дека имаа соодветни човечки ресурси мора да обезбедат детална распределба на човечките ресурси во нивните центри кои специфично ќе бидат одговорни за заштита на децата. Фондовите за здравствена заштита во 2011 се зголемени во однос на 2010 година но не постои информација од ефикасноста на нивната употреба. Не постои информација дали има деца кои не се вклучени во оваа програма.

5.4 Соработка со Граѓанското општество (параграф 24 & 25 од Завршните Забелешки)

Комитетот дава препорака за државата членка да обезбеди транспарентност во односите и соодветни консултации со граѓанското општество при пишувањето на законите, политиките и програмите во сите области кои се однесуваат на децата, вклучително и во работата на Националната комисија за правата на детето и во изборот на критериуми за учество во работата на комисијата.

Индикатори:

- Број на НВОи вклучени во консултативен процес за развој на законска регулатива, политики, програми поврзани со правата на детето
- Број на НВОи, членови во НКПД
- % на НВОи, членови во НКПД
- Промените во Деловникот за работа на НКПД регулираат еднаков статус на сите членови на НКПД
- Развиени транспарентни критериуми за избор на НВОи во НКПД

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на НВОи вклучени во консултативен процес за развој на законска регулатива, политики, програми поврзани со правата на детето	3	Нема информација
Број на НВОи членови во НКПД	2	4
% на НВОи членови во НКПД	11%	21%

Почетна состојба

Како што е погоре споменато, неколку НВОи учествуваа во подготовка на планови, програми, стратегии и проекти, како што се: Првата детска амбасада Меѓаши, Советот за заштита на малолетничка деликвенција, Отворена порта итн. Како и да е, механизмите за консултација се разликуваат од едно до друго министерство (или друго владино тело) а консултативниот процес е направен на ад-хок основа.⁷ Досега не постои база на податоци за НВОи кои се вклучени во консултативните процеси за креирање на официјални законски документи или политики.

7. Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

Наративен приказ на наодите

Не постои официјална информација за бројот на НВОи кои учествуваат во консултативните процеси за креирање на законски или други официјални документи. Во февруари 2011 година, Комисијата објави повик за членови на НВОи кој вклучи специфичен и транспарентен критериум за избор. Критериумите за повикот вклучија: мисија на организацијата (која ќе соодветствува со мандатот и улогата на Комисијата), соодветни организациски и технички капацитети и човечки ресурси за имплементација на проекти и активности во полето на детските права; најмалку 2 години искуство во активности во поле на детски/човечки права на национално и/или интернационално ниво. Исто така, со повикот кој беше објавен на веб страната на Комисијата⁸ се потврдува транспарентноста и критериумите за селекција. Исто така критериум во повикот е активностите на НВОите да имаат поголема географска покриеност, и НВОи кои не работат во Скопје се исто така охрабрани да аплицираат. Новите членови ќе имаат мандат од 2 години со право на уште еден мандат (повеќе е опишано во делот 5.2).

Главен заклучок

Кога станува збор за соработката на НКПД со граѓанското општество при креирањето на законска документација и други програми, важно е да се нагласи главниот позитивен исчекор - вклучување на поголем број НВОи во Комисијата како и нивната улога. Сепак, процесот е многу спор со голем јаз помеѓу одлуката за продолжување на Комисијата и финалната селекција. До крајот на 2011 година не беше објавена официјална информација за резултатите од селекцијата.

8. www.nkpd.gov.mk. Оваа веб страна е поддржана од канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија.

5.5 Почитување на ставовите на детето (параграф 30 & 31 од Завршните Забелешки)

Во врска со член 12 од Конвенцијата и земањето во предвид на општиот коментар бр. 12 на Комитетот, усвоен во 2009 во врска со правото на детето да биде слушнато (CRC/C/CG/12), Комитетот дава препорака на државата членка да обезбеди дека целото релевантно законодавство го гарантира правото на детето да биде слушнато во судските и административните постапки и согласно на развојните капацитети на детето. Покрај тоа, Комитетот препорачува државата членка да врши промовирање и да овозможува во рамките на семејството, во училиштата, во заедницата и во општеството во целина, да се почитуваат ставовите на децата и нивното учество во сите прашања кои влијаат на нив.

Индикатори:

- Број на детски организации воспоставени во училиштата (основни и средни училишта)
- Број на деца, членови на училишна организација
- % на училишта кои ги промениле своите статuti со цел да обезбедат учество на децата како и да ги почитуваат ставовите на децата во училиштето
- Промени во законската регулатива за овозможување учество на децата во училиштата и ЕЛС за прашања кои се важни за децата.
- Број на ЕЛС имаат воспоставени механизми за учество на децата

- и за почитување на нивните ставови за прашањата кои ги засегаат
- Број на ЕЛС кои воспоставиле Комисија за заштита на детските права
- Државата промовира почитување на ставовите на детето во училиштата и ЕЛС

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на детски организации воспоставени во училиштата	57 ⁹	65 ¹⁰
Број на деца, членови на училишна организација	Нема информација	8602
% на училишта кои ги промениле своите статuti со цел да обезбедат учество на децата како и да ги почитуваат ставовите на децата во училиштето	Нема информација	18% ¹¹
Број на ЕЛС имаат воспоставени механизми за учество на децата и за почитување на нивните ставови за прашањата кои ги засегаат	3	5
Број на ЕЛС кои воспоставиле Комисија за заштита на детските права	Нема информација	12

9. 57 детски организации во 105 училишта, Алтернативен извештај, CEFA 2009 година

10. 65 детски организации во 62 училишта

11. 11 од вкупно 62 училишта (5 основни и 6 средни училишта) ги промениле своите статuti за да обезбедат детско учество

Почетна состојба

Законот за основно образование не предвидува никакви мерки за директно вклучување на децата во процесите на донесување одлуки кои се важни за нив. Интересите на децата во основните училишта се претставени од нивните родители и преку учеството на родителите во училишните тела. Оттука, според Законот за основно образование од 2002 година, иако учениците треба да имаат право на учество во оценувањето на нивното знаење и треба да бидат информирани за оценката (член 53) само родителот има право да поднесе приговор кога ученикот не е задоволен со оценката (член 65). Законот за средно образование (52/2002) од друга страна пак, предвидува дека доколку ученикот не е задоволен со некои од годишните оценки има право да поднесе приговор до наставничкиот совет (член 58). Во однос на мислење за воспитно-образовната работа, повторно и во средното образование е предвидено само родителите да можат да го дадат своето мислење преку Советот на родители. Во рамки на законската регулатива поврзана со локалната самоуправа не постојат одредби со кои би се регулирало учеството на децата во одлучувањето и случаите во кои општините треба задолжително да го овозможат учеството на децата.

Институциите на локално ниво имаат предвидено некакви начини за да го побараат мислењето на децата или пак да ги вклучат децата во донесувањето одлуки. Но во пракса нема конкретни насоки или активности преку кои тоа се прави. Меѓу предвидените начини се потенцираат анкети, неформални разговори, фокус групи. Кај училиштата преовладува вклученост на мислењето на децата за прашања кои не се многу суштински за развојот на децата како демократски индивидуи, како на пример донесување одлуки за избор на понуда за екскурзија или локација за матурска прослава. НВОите во најголем дел го бараат мислењето на децата кога ги креираат нивните програми и активности најчесто во случаите поврзани со

образованието и со ефективно искористување на слободното време. Општините не ги вклучуваат децата директно ниту во донесување одлуки, ниту во процеси на креирање годишни програми и активности за деца. 53% од општините немаат структура преку која децата може да се вклучат во донесувањето на одлуки. Тоа го прават преку НВОите кои работат со деца и преку родителите.

81% од децата знаат и велат дека треба да учествуваат во донесувањето одлуки. Истовремено сметаат дека во училиштето тие не ги донесуваат одлуките ниту пак возрасните (наставниците и родителите) ги консултираат. Исто така 41% од децата воопшто не се информирани како општината ги донесува одлуките кои се битни за нив, а 35% сметаат дека самостојно ги донесува одлуките. Децата опфатени со фокус групите изјавуваат дека не знаат како општината ги донесува одлуките.

Здружувањето на децата во училиштата според анализата „Училиште по мерка на децата“ е нецелосно регулирано во статутите на некои од училиштата. Иако формално постојат можности за здружување на децата во одделенски заедници, училишни и ученички организации, во пракса нема јасни правила како децата се здружуваат, која е улогата на ученичките заедници и ученичките организации. Децата уште помалку знаат какви се правилата за избор на претставници во тие заедници бидејќи изборот најчесто се врши традиционално и по предлог на наставникот. Според истата анализа децата ретко учествуваат во донесувањето правила на класот, а уште помалку во донесувањето правила на училиштето.

Според изјавите на децата од фокус групите,¹² во училиштата најчесто има воспоставени структури на ниво на клас, освен во Тетово каде децата воопшто не знаат за форми на здружување на учениците.

12. Алтернативен извештај за имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Р. Македонија, Коалиција на младински организации СЕГА, Октомври 2009

Но дури и таму каде се воспоставени на ниво на клас не функционираат на ниво на училиште. Претседателите на класните заедници не учествуваат на наставничките совети, но според нив и да учествуваат не веруваат дека ќе сменат нешто. Дел од децата не ги ни препознаваат овие структури како нивни претставници. Децата не се запознаени за постоење на правилник за работа за училишна заедница и истиот правилник го мешаат со правилниците на однесување кои одредуваат правила на однесување на децата во класот како: да се облекуваат пристojно, да не цвакаат мастика на час и сл. Исто така и кога биле запрашани за што може да одлучува одделенската заедница, повторно се наведени во главно правила за однесување како и одлуки за екскурзии.

Според истражувањето кое го спроведовме, 81% од децата сметаат дека треба да се здружуваат во најразлични организации за остварување на своите права. Децата различно се информирани за организациите во нивниот град кои работат со детски права. 43% знаат за такви организации во нивниот град, а 41% не знаат. Децата од фокус групите покажуваат дека имаат многу слаби познавања кои организации за детски права постојат во нивниот град.

За начинот на здружување на децата во училиштето, само 17% од училиштата немаат воспоставено никакви критериуми. Во 55% од училиштата, критериумите се документирани, додека во останатите 28% критериуми има и училиштата велат дека тие им се познати на децата, но не се документирани. Исто така 62% од училиштата велат дека ученичките организации имаат правилници кои ја регулираат нивната работа. Најголем дел од испитаните НВОи имаат свои членови кои се деца и за 48% од нив нема потреба од воспоставување на критериуми за членство на децата, бидејќи секој кој ќе посака да стане член може да го направи тоа. Сепак 39% од организациите имаат критериуми според кои децата можат да станат членови на нивните организации.

Според спроведеното истражување на Коалиција СЕГА, училиштата во најголем број – 67% не го регулираат учеството на учениците во училишните и вон училишните активности. Според претставниците на училиштата, секој ученик може да учествува во таквите активности. За 31% од училиштата раководителот на активноста ги селектира учениците кои учествуваат во училишните и вон училишните активности. Децата од своја страна во 53% одговориле дека понекогаш имаат можност за учество во спортски и културни активности, додека само 27% одговориле дека имаат доволно можности за учество. Децата во поголем процент учествувале во едукативни активности надвор од училиштето – 67%.

Наративен приказ на наодите

Во текот на процесот на прибирање на податоци СЕГА вклучи 62 училишта (34 основни и 28 средни училишта) во 14 градови. Од собраните информации постојат 65 детски организации во 54 од овие училишта. Ова покажува дека повеќето од училиштата (84%) имаат училишна организација. Од друга страна повеќето од овие организации не се функционални и нивните членови не се свесни за нејзиното постоење. Бројот на деца - членовите на организации варира во различни градови. Училиштата немаат податоци за членството во организациите по однос на бројот на членови, род, етничка припадност итн. Интересно е да се нагласи дека повеќето од основните училишта кои се вклучени во процесот на собирање на податоци изјавиле дека учениците по автоматизам стануваат членови на детската организација. Кога зборуваме за систематско вклучување на учество на децата во училиштата, само 11 училишта (5 основни и 6 средни училишта) изјавиле дека ги промениле нивните статuti со цел да обезбедат учество на децата. Според законската рамка за детско учество во Законот за основно образование наведено е во член 72 во кој децата (и родителите) имаат можност да дадат приговор на екстерните тестови доколку не се задоволни од резултатите.

Во Законот за средно образование децата и родителите имаат можност да дадат приговор на екстерните тестови доколку не се задоволни од резултатите (промени направени на 09.03.2010). Нема направено промени во Законот за локална самоуправа кои ќе гарантираат учество на децата. Според погоре наведеното, може да се заклучи дека не се направени позначајни промени во релевантните закони кои треба да се однесуваат на учество на децата и младите на локално ниво.

На локално ниво 5 ЕЛС од вкупно 14 потврдиле дека имаат механизми за учество на децата. 6 ЕЛС имаат воспоставено локални комисии за заштита на правата на децата во состав на Советот на општината (Штип, Гостивар, Тетово, Прилеп, Кавадарци и Битола). Вкупно 12 ЕЛС во Македонија имаат Локални Комисии за заштита на правата на децата (другите општини кои имаат Комисии се Велес, Кочани, Радовиш, Сарај, Струмица и Чаир).

Понатаму СЕГА прибираше податоци за механизмите за промоција на почитувањето на ставовите на детето. Бирото за развој на образованието изјави дека промовира почитување на ставовите на детето во училиштето преку годишните наставни програми. Од август 2011 година Министерството за образование и наука ја усвои новата наставна програма „Образование за животни вештини“ за средното образование во кој е вклучена компонентата „Личен развој“. Оваа компонента треба да обезбедува знаења и вештини за учениците да ги искажат своите мислења. Според практиките на заменикот Правобранител (кој е одговорен за правата на децата) од посетата на училиштата, правобранителот нагласи дека децата знаат многу малку за нивните права а уште помалку дека имаат право да ги искажат своите мислења за прашањата кои се однесуваат на нивните права и интереси, заклучувајќи дека во училиштата правото за учество е многу малку употребено и промовирано. ЕЛС немаат насоки од државата по

однос на учеството на децата. Некои специфични иницијативи се преземени од ЕЛС по нивна сопствена иницијатива или во соработка со други НВОи.

Главен заклучок:

Иако постојат различни типови на организации во училиштата сеуште не постои јасна информација за нивното функционирање во пракса. Податоци за членство и десегрегирани податоци по род, етничка припадност и возраст не се документирани во повеќето од училиштата. Повеќето од децата не знаат дека се членови на такви организации. Мал број од училиштата направиле законски промени во нивните статuti за да обезбедат учество на децата. Некои ЕЛС изјавиле дека имаат механизми за учество на децата но не постојат јасни примери. Исто така, иако 6 ЕЛС имаат Комисии за заштита на правата на децата повеќето од нив не се функционални. Во националната законска рамка детското учество не постои како категорија. Иако државните институции тврдат дека промовираат детско учество преку наставната програма, децата сеуште не се информирани за нивните можности да учествуваат во процесите на донесување на одлуки во училиштата.

5.6 Здравјето на адолесцентите (параграф 58 & 59; точка в&г од Завршните Забелешки)

Комитетот ги дава следниве препораки на државата членка: ¹³

(а) обезбедување на пристап за адолесцентите до доверливи советодавни служби кои се соодветни на нивната возраст и програми за обука за животни вештини во сите региони и заедници широм земјата;

(б) зајакнување на заложбите за зголемено информирање и знаење за репродуктивното здравје за да се намали бројот на бремености кај тинејџерите, и да се развиваат програми по мерка на адолесцентите за да им се помогне на мајките адолесценти и на нивните деца;

(в) развивање на превентивни мерки и служби за рехабилитација за децата кои се корисници на дрога и алкохол;

(г) преземање на понатамошни мерки, вклучително и распределба на адекватни човечки и финансиски ресурси за поддршка на развојот на културолошки и адолесцентно сензитивни и доверливи советодавни услуги, грижа и рехабилитација за децата, земајќи го во предвид општиот коментар Бр. 4 на Комитетот за здравјето и развојот на адолесцентите (CRC/GC/2003/4, 2003).

13. Во процесот на прибирање СЕГА ги третираше точките в) и г)

Индикатори

- Државата развива превентивни мерки за услуги за рехабилитација за деца корисници на дрога и алкохол;
- Број на Центри за рехабилитација за деца корисници на дрога и алкохол
- Државата обезбедува финансиски средства за центри за рехабилитација за децата корисници на дрога и алкохол како и за превентивни мерки.
- Износ на финансиски ресурси за центрите за рехабилитација за децата корисници на дрога и алкохол како и за превентивни мерки.

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на Центри за рехабилитација за деца корисници на дрога и алкохол	Нема информација	10

Почетна состојба

СЕГА не поседува податоци за почетната состојба кои се однесуваат на овие индикатори. Собраните податоци од мониторинг процесот ќе послужат како основа за следните процеси на мониторинг.

Наративен приказ на наодите

Според податоците добиени од Министерството за здравство, во Македонија не постојат посебни институции со посебно сместување и човечки ресурси во мрежата на јавните здравствени институции за третман на млади луѓе кои се корисници на наркотични средства. Моментално, Министерството за здравство има активности за подготовка и усвојување на протоколи за третман на корисниците на дрога под 15 години.

После усвојувањето на протоколи ќе биде дефинирано во кои здравствени институции ќе бидат обезбедени превентивни мерки и услуги за третман и рехабилитација на корисниците на дрога и алкохол под 18 години. Министерството за труд и социјална политика изјави дека според член 118 од Законот за социјална заштита, установата за сместување на деца и млади со социјални проблеми, врши прифаќање и краткотрајно згрижување на деца и млади со овие проблеми, вклучувајќи набљудување, едукативен и корективен третман во траење од три години. Еден од највисоките приоритети на Министерството е да воспостави Советувалиште за деца со социјален ризик во соработка со Министерството за здравство. Според Министерството за Здравство постојат 10 центри за психо - социјална поддршка, третман, лекување и ресоцијализација на лица над 18, а од друга страна лицата под 18 години се третираат на клиниката за детски болести. Сепак, во Македонија Министерството за труд и социјална политика е задолжено за рехабилитација на корисници на дрога и алкохол на возраст под 18 години.

Главен заклучок:

Превентивните мерки кои се воспоставени од Владата се наменети за сите граѓани, без да се стави посебен акцент на децата и младите како најранливи категории. Покрај тоа, не постојат посебни институции кои имаат посебни сместувања и човечки ресурси за третман на младите луѓе кои користат наркотици. Надлежноста за слични одговорности е поделена помеѓу Министерството за здравство и Министерството за труд и социјална политика.

5.7 Образование, вклучително стручна подготовка и водство (65 б и 66 в& г од Завршните Забелешки)

Комитетот ги дава следните препораки на државата членка: 13

- (а) Преземање на моментални мерки за да се обезбеди дека пристапот на децата до образование не се одбива на било кој основ;
- (б) Развој на специјализирани служби за подготовка на децата од улица во врска со нивното интегрирање во училишниот систем;
- (в) Работа со заедниците за да се поттикне запишувањето на децата во етнички мешани училишта и обезбедување на можности во пракса за децата од различни заедници да учат заедно на начин кој овозможува секојдневна интеракција и можности да учат едни за други. Државата членка треба да преземе моментални мерки за одвраќање на моменталниот тренд за сегрегација по етничка линија на сите нивоа – национално, регионално и општинско;
- (г) Земајќи го во предвид општиот коментар Бр. 1 на Комитетот (CRC/GC/2001/1) за целите на образованието и Членот 29(1) од Конвенцијата, Комитетот препорачува државата членка да инвестира во обуката на наставниците, во развојот на наставните планови, учебници и други помагала за активно промовирање на разбирањето, толерантноста и мулти-културната солидарност и кохезија во разни етнички и верски заедници;

(г) Земајќи го во предвид општиот коментар Бр. 1 на Комитетот (CRC/GC/2001/1) за целите на образованието и Членот 29(1) од Конвенцијата, Комитетот препорачува државата членка да инвестира во обуката на наставниците, во развојот на наставните планови, учебници и други помагала за активно промовирање на разбирањето, толерантноста и мулти-културната солидарност и кохезија во разни етнички и верски заедници;

(д) Да се продолжат и зајакнат мерките за промовирање на интеграцијата на ромските деца во редовното образование, особено преку сензитивизирање на наставниците и другите професионалци и помош за семејствата кои се соочуваат со економски потешкотии;

(ф) Зајакнување на мерките за обезбедување на сигурност дека одлуките за упатување на децата во специјалните училишта се базираат на објективни критериуми, ги носи интердисциплинарен тим на професионалци, и дека тоа подлежи на периодичен преглед, дека притоа во предвид се зема јазичното и културолошко потекло на детето, и дека тоа не се базира на соци-економски причини;

(е) Промовирање, развој и обезбедување на пристап до ран детски развој и образование, особено за децата кои се изложени на ризик од задоцнет развој и социо-економска обесправност, притоа земајќи го во предвид општиот коментар Бр. 7 на Комитетот за спроведување на правата на детето во раното детство (CRC/C/GC/7);

(ж) Имплементација на планови за воведување на репродуктивно образование во основните и средните училишта како што беше укажано во текот на дијалогот; и

(з) Обезбедување дека верското образование е на факултативна или изборна основа, притоа земајќи ги во предвид најдобрите интереси на детето, и дека тоа се спроведува на начин кој придонесува кон создавање на дух на разбирање, толерантност и пријателство помеѓу сите етнички и верски групи, како што се предвидува во членот 29(1)(г) од Конвенцијата.

14. Во процесот на прибирање СЕГА ги третираше точките в) и г)

Индикатори

в)

о Државата вклучува нова содржина во наставната програма која овозможува децата да имаат секојдневна интеракција и можности да учат едни за други.

о Број и % на училишта кои се сегрегирани по етничка основа

о Број и % на училишта кои се етнички мешани

о Државата промовира запишување на децата во етнички мешаните училишта.

г)

о Обезбедени финансиски ресурси од државата за градење на капацитетите на учителите за меѓу-културно разбирање.

о Број на испорачани обуки за учители за меѓукултурно разбирање.

о Државата издава учебници и други помагала за мултикултурна солидарност и кохезија.

о Број на издадени учебници и други помагала за мултикултурна солидарност и кохезија.

	Почетна состојба	Наоди 2011
Број на училишта кои се сегрегирани по етничка основа	Нема информација	49
% на училишта кои се сегрегирани по етничка основа	Нема информација	4%
Број на училишта кои се етнички мешани	Нема информација	106
% на училишта кои се етнички мешани	Нема информација	9%
Број на испорачани обуки за учители за меѓукултурно разбирање	Нема информација	Нема информација
Број на издадени учебници и други помагала за мултикултурна солидарност и кохезија	Нема информација	5

Почетна состојба:

Пред Законот за основно образование од 2008 година, единствена интеркултурна димензија во законите како за основно така и за средно образование е ставот кој утврдува дека припадниците на заедниците кои следат настава на јазик различен од македонскиот јазик го прославуваат традиционалниот ден на просветата на соодветната заедница со културни и други манифестации.

Во новиот Закон за основно образование од 2008 година се обрнува повеќе внимание за интеркултурната димензија преку нагласување на потребата за меѓусебна толеранција, соработка, почитување на другите и нивните права како и нивната култура. Меѓутоа предвидено е овие теми со интеркултурна димензија да се разработуваат на часот на одделенската заедница. Од друга страна, Законот за средно образование не е дополнет соодветно на промените во Законот за основно образование и не содржи ставови кои би ја регулирале интеркултурната димензија на средното образование освен претходно наведениот за прославување на традиционалниот ден на просветата. НАП поставува како цел дека сите деца без оглед на пол треба да добијат бесплатно и квалитетно образование и да се обезбеди интеркултурна и интер-етничка димензија на истото.

Интеркултурниот аспект исто така е наведен и во Програмата за средно и пост-средно образование која поставува дека во текот на средното и пост-средното образование различните културни групи треба да негуваат односи на заемна соработка, а не да негуваат услови да живеат едни покрај други. НПРО од друга страна говори за поддршка на мултикултурализмот во образовниот процес во кој фокусот е врз поединецот и го задолжува МОН да поддржува иницијативи кои ќе имаат мултиетнички карактер и кои поттикнуваат размена меѓу културите. НПРО ја наведува мултикултурната димензија и во секој степен на образование.

МОН и ОБСЕ на 8 Октомври 2009 година, го објавија Предлог документот за воведување интегриран образовен систем. Политиката на интеграција на етничките заедници преку образованието, која се промовира преку овој документ ги предвидува следниве мерки: заеднички наставни и воннаставни активности на учениците од различни етнички заедници, малцинските заедници да го изучуваат македонскиот јазик, а децата од македонската заедница да ги изучуваат јазиците на другите етнички заедници, дополнителни

критериуми и обуки за наставниот кадар, механизми за промоција на мултикултурализмот во учебниците, подобрување на менаџментот на училиштата. Според истражувањето на СЕГА во Алтернативниот извештај, 19% од испитаните училишта изјавиле дека не сите ученици имаат можност да учат на мајчин јазик. Во 70% од овие училишта Ромите немаат можност да учат на својот мајчин јазик бидејќи не постои настава на Ромски јазик. Од друга страна иако предметот е избран сепак нема литература ниту кадар за изучување Ромски јазик. Децата и натаму најмногу дознаваат за другите етнички заедници преку семејството, а потоа следува содржината на учебниците.

Наративен приказ на наодите

Во август 2011 година Министерството за образование и наука усвои нова наставна програма „Образование за животни вештини“ за средните училишта во која беше воведена компонентата „Односи со другите“. Оваа компонента обезбедува знаење за учениците како да комуницираат со останатите ученици. Бирото изјави дека методите за работа (дискусиите, работата во групи и другите активности) на наставниците во сите училишта овозможуваат децата да учат еден од друг. Дополнително, Министерството за образование и наука смета дека низ новата 9 годишна наставна програма за основно образование и ревидираната наставна програма за средно образование планирани се проектни активности, активности во слободно време, учество во национални и регионални.

Во однос на училиштата кои се сегрегирани по етничка основа, постојат 49 такви училишта според БРО.¹⁵ Бројот на училишта во Македонија според Државниот завод за статистика е 1046 основни и 117 средни училишта (вкупно 1163). Според тоа, училиштата кои се сегрегирани по етничка припадност претставуваат 4% од вкупниот број на училишта во Македонија.¹⁶

15. Не беше обезбедена информација за бројот на ученици и локација (урбана – рурална).

16. Исто така, не беше обезбедена информација за бројот на ученици и локација (рурална- урбана).

Од друга страна постојат 106 етнички мешани училишта што претставува 9% од бројот на сите училишта во Македонија.¹⁵

Министерството за образование и наука смета дека прави напори за промовирање на вклучување во етнички мешаните училишта. Ова воглавно се прави преку промоција на усвоената Стратегија за интегрирано образование, дополнителни активности за студенти со мешана етничка припадност, фаворизирање на учество во училиштата со мешан етнички состав, програма за советување на родителите, повик за запишување предложен од ЕЛС кои ја познаваат заедницата на локално ниво како и преку само-евалуација и интегрална евалуација како основа за подобрување на ситуацијата во училиштата по однос на мултикултурализмот. Исто така, Државниот правобранител тврди дека Државата прави напори за промовирање на вклучување на детето во етнички мешани училишта но потребно е да се преземат дополнителни мерки за зближување на децата од различни етнички заедници, за да можат да ги запознаат културите на едните и на другите како и другите одлики, да организираат заеднички културни, спортски и други активности.

Во процесот на обука на наставниот кадар за професионален развој, МОН предвидува и спроведува тренинзи за наставниците за меѓукултурно разбирање (МОН ги наведува проектите ЦИСС, АЦЕС, Модернизирање на образованието, УНЕСКО - светското наследство во рацете на младите, Едукативен форум на Ромите/Национален центар на Ромите и Киндерберг - интернационален проект за поддршка на младински иницијативи и медијација помеѓу врсници). Меѓутоа, не постојат информации за точниот број на обуки и обучени учители затоа што некои обуки се организирани од БРО, други преку локалните заедници, меѓународни организации итн.

15. Исто така, не беше обезбедена информација за бројот на ученици и локација (рурална-урбана).

Според БРО на обуките кои се однесуваат на промовирање на 9-годишната наставна програма за основните училишта во исто време се промовира и аспектот на меѓукултурно разбирање. Исто така, се спроведува и обука за „Образование за Животни вештини“ во која посебно специфично е третирано ова прашање.

Во однос на публикациите кои треба да го поддржат мултикултурализмот во училиштата Министерството има издадено 3 учебници кои вклучуваат мултикултурни аспекти:

1. Прирачник за спречување и заштита од дискриминација во образованието
2. Мултикултурализмот и меѓуетничките односи во образованието
3. Светското наследство во рацете на младите

Понатаму БРО подготви „Концепт за подготовка на учебници“ и „Методологија за Евалуација на учебници“ во кој еден од критериумите за добар учебник е „градење позитивни ставови по однос на мултикултурализмот“.

Главен заклучок

Иако институциите одговорни за образованието на национално ниво вклучуваат неколку аспекти за мултикултурализмот во својата работа може да се каже дека се потребни повеќе напори на локално ниво. И покрај тоа, МОН заедно со БРО создадоа публикации кои ќе го поддржат меѓукултурното разбирање помеѓу децата и возрасните во секој училишен процес. МОН промовира вклучување на деца во етнички мешаните училишта преку Стратегијата за интегрирано образование како и преку локалните активности но потребен е директен контакт помеѓу децата со цел да се подобри меѓукултурниот дијалог помеѓу децата како и помеѓу нивните родители. Не постојат податоци кои го потврдуваат бројот на обуки за учителите за мултикултурализам како и бројот на обучени учители.

6. Специфични препораки

За националните институции

Се препорачува Националната комисија да направи анализа на законската рамка во Македонија и да креира јасна листа на законски документи кои треба да бидат модифицирани според Завршните Забелешки. Ова треба да биде спроведено во блиска соработка со релевантните министерства и институции. Исто така Комисијата треба да состави база на податоци на НВОи кои се консултирани од страна на Министерствата и институциите кои се во состав на Владата во текот на подготовка или модификација на одредени законски документи кои ги вклучуваат прашањата за децата. НВОите треба да бидат десегрегирани по територија и поле на делување.

Се препорачува Националната Комисија да го зголеми бројот на состаноци на годишно ниво. Националната комисија треба да состави акционен план за 2012 година за својата работа по финалната верификација на членовите. Комисијата треба да обезбеди активности за вклучување на ЕЛС и децата во процесите на донесување на одлуки. Со цел да ја подобри транспарентноста, Комисијата треба да ги објавува извештаите од состаноците на нивната официјална веб страна. Владата треба да иницира создавање на локални акциони планови за заштита на детските права и да обезбеди поддршка главно во човечки ресурси за ЕЛС за креирање на такви акциони планови.

Владата треба да распредели фондови за специфични акции на ревидираниот Акционен План (2011-2015 година). Комисијата треба специфично да ги појасни одговорностите за мониторинг на имплементацијата на Акциониот план на годишно ниво.

Министерството за здравство треба да има специфична база на податоци за децата кои се вклучени во Програмата за задолжително здравствено осигурување и процент на вклученост поделен по возраст, пол и етничка припадност. Исто така Министерството треба да направи анализа на ефикасноста на програмата и да направи специфични модификации за постигнување еднакво и ефикасно вклучување на сите маргинализирани групи.

Одговорните државни институции, како што е Министерството за образование и наука, треба да го промовираат детското учество во училиштата на многу појасен и поефикасен начин. Персоналот во училиштата треба да биде многу поактивен во промоција на детското учество како едно од најважните права на децата преку училишните организации, класните заедници итн. Ова може да биде направено преку работилници за училишните организации, претседателите на класови итн.

Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието треба да одржуваат база на податоци за обуките за мултикултурализам вклучувајќи класифицирани податоци по различни категории од учителите кои присуствувале на обуките. Понатаму, овие институции треба да вложат повеќе напори во училиштата да ги промовираат публикациите поблиску до училишниот персонал и до учениците првенствено во етнички мешаните заедници. Исто така, ЕЛС треба да преземат мерки за поефикасна промоција на запишување на децата во етнички мешани училишта главно преку директен контакт со различни заедници.

Министерството треба да направи евалуација со учениците за спроведувањето на наставната програма која вклучува мултикултурализам.

Одговорните институции за превентивни мерки и здравје треба да воспостават специјални институции кои содржат одделни сместувања за третман на деца и млади луѓе кои се корисници на дрога и алкохол. Овие институции треба да бидат поддржани со средства од Државниот буџет.

Учеството на децата во училиштата треба да биде уредено во Законот за основно и Законот за средно образование. Промените треба да вклучуваат специфични модели на комуникација на децата и училишниот персонал во сите аспекти во училишниот живот кој се однесува на интересите на детето.

За локалните институции

Се препорачува Центрите за социјална работа да вложат поголем напор при идентификувањето и третирањето на прашањата кои се поврзани со децата. Исто така, се препорачува секој центар да креира специфично одделение и да обучи персонал кој ефикасно ќе ги третира повредите на детските права и тоа во соработка со сите локални засегнати страни, воглавно во основните и средните училишта.

Училиштата треба да обезбедат техничка и програмска поддршка на детските организации во основните и средните училишта. Училиштата треба да номинираат претставници на наставничкиот кадар кои ќе бидат одговорни за комуникација и соработка со детските организации. Организациите треба да одржуваат податоци за членството и тоа за возраст, пол, етничка припадност, место на живеење (урбана или рурална средина) итн. и да ги споделат со училишниот менаџмент. Исто така, се препорачува училиштата да направат статутарни промени за да обезбедат учество на децата во училишните организации како и при донесувањето на одлуки во училиштата. Статутарните измени треба да бидат направени во консултација со НВОи кои имаат искуство со слични процедури и активности.

Сите ЕЛС треба да воспостават локални Комисии за правата на децата во консултација со Националната Комисија и Канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија. Понатаму, ЕЛС треба да дефинираат специфични механизми со цел да вклучат деца во процесите на донесување на одлуки кои се важни за нив.

Се препорачува ЕЛС да го постават моделот на Совети на млади во Општинските совети, модел кој СЕГА го користи и предвидува официјално системско учество на деца и млади во работата на ЕЛС.

7. За Коалиција СЕГА

Коалиција на младински организации СЕГА е национална платформа на младински организации активна во полето на лобирање за промени во младинските политики, посветена кон поддржување на младинскиот активизам, подобрување на пристапот до информации и учеството на младите луѓе во активности за решавање на нивните проблеми. Коалиција СЕГА своите активности ги адресира во насока на иницирање и спроведување на законски регулативи со цел подобрување на животот на децата и младите во Република Македонија.

Коалиција СЕГА даде значаен придонес во креирањето на Националната Стратегија за Млади на Р.М. и Акциониот План за имплементација на Националната Стратегија за Млади на Р.М. Во 2009 година, СЕГА подготви Алтернативен извештај за имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Македонија. Извештајот беше презентираан во 2010 година пред Комитетот за Правата на Детето при Обединетите Нации во Женева. Препораките од Алтернативниот извештај беа презентирани пред Комисијата за труд и социјална политика при Собранието на Република Македонија.

Во 2010 година, Коалиција СЕГА спроведе национално истражување за Младинските трендови и младинското организирање во Р.М. Во своето работење СЕГА има изработено голем број на публикации и прирачници и организирано голем број на семинари и обуки за подигнување на свеста за потребата од младинско учество како и застапување и лобирање за младинските потреби.

Со цел да се зголеми учеството на младите во донесување на одлуки и креирање на политики, Коалиција СЕГА го поддржа процесот на формирање на Совети на млади во 6 општини во Р.М. Во насока на зголемување на информираноста на младите отворен е првиот Младински Информативен и Советодавен Центар ИНФО СЕГА. Од 2010 година СЕГА започна со активности преку кои се застапува за донесување на закон кој ќе го поддржи младинското организирање и младинското учество во Република Македонија.

8. Библиографија

Алтернативен извештај за имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Р. Македонија, Коалиција на младински организации СЕГА, Октомври 2009

Компаративен преглед на законодавството во Р.М. и Конвенцијата за правата на детето, Министерство за правда, 2010

Закон за основно образование

Закон за средно образование

Закон за локална самоуправа

Извештај за работата на Националната комисија за правата на детето во РМ за имплементација на Акциониот план за правата на детето (2006-2015), 2010

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

342.7-053.2(497.7):341.231.14-053.2(094.2)"2011/12"

ГАЈТАНОСКИ, Томислав

Финален извештај на процесот на прибирање податоци за
спроведувањето на препораките од завршните забелешки за
конвенцијата за правото на детето во Македонија / [Томислав
Гајтаноски]. - Прилеп

Коалиција на младински организации СЕГА, 2012. - 35 стр. : табели ;
21 см

Публикацијата е во рамките на проектот: "Мониторинг на детските прав.
во Република Македонија". - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4631-02-6

а) Права на детето - Македонија - Усогласување - Конвенција за
права на детето - 2011-2012
COBISS.MK-ID 91260938

"Оваа публикација е изготвена со финансиска поддршка
од Детскиот фонд на Обединетите нации (УНИЦЕФ).
Ставовите изразени во оваа публикација се на авторите
и нужно не ги рефлектираат погледите и политиките на
УНИЦЕФ"

Годишната програма на Коалиција СЕГА е поддржана со
програмата CIVICA Mobilitas имплементирана од ЦИРа и
финансиски поддржана од SDC.

www.sega.org.mk